

Η ΑΕΝΑΗ ΑΥΘΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Στην τέχνη το παρελθόν είναι πάντα δεδομένο και το μέλλον ανοικτό στο να μας οδηγήσει σε κάτι νέο. Ο Γραμματόπουλος, στα πενήντα οχτώ συναπτά έτη της δημιουργικής του δράσης, υποστήριζε με το ίδιο πάθος τη ζωγραφική και τη χαρακτηριστική, εδραιώνοντας τη θέση του ανάμεσα στους καταξιωμένους διαμορφωτές της σύγχρονης ελληνικής τέχνης. Με σθένος διεύρυνε τις αισθητικές μας αντιλήψεις, υποστηρίζοντας ότι: «Η φαντασία δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια ελεύθερη ανάπλαση της μνήμης. Το σχέδιο με γραμμές είναι η πιο παλαιά (αρχέγονη) αφαίρεση στην τέχνη». Χαράκτης και ζωγράφος, με συνέπεια στον εσωτερικό οραματικό του κόσμο, με μια επίμονη ματιά απέναντι στη γαλήνια ενατένιση της ζωής και του φωτός της Ελλάδας, μας άφησε ένα έργο που χαρακτηρίζεται, πέρα από το προσωπικό ζωγραφικό του ύφος, από το φως των ιδεών που διαπερνά το σύνολο της δουλειάς του και παράλληλα εγγυάται τη συνοχή της. Εκείνο το οποίο συνειδητά τον ενδιέφερε ήταν η παιδεία και μαχόταν με σθένος την απαίδευση, γιατί η έκπτωση των μεγάλων αξιών στην τέχνη μπορεί να μας οδηγήσει στην παρακμή, σε κάτι εύκολο, που δεν μπορεί να αναμετρηθεί με την αιώνια άφθαρτη αλήθεια της τέχνης.

Η φιλοπατρία του τον οδηγεί το 1940, φοιτητή τότε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, στη φιλοτέχνηση υπέροχων πατριωτικών λιθογραφικών αφισών με θέμα τον ελληνοϊταλικό πόλεμο, όπως αυτή με τις ηρώιδες που κουβαλούν στον ώμο τους τα πολεμοφόδια στα βουνά της Πίνδου ή αυτή με τον ατρόμητο ένοπλο στρατιώτη που έχει στα πόδια του το σύνθημα: «Έλα να τα πάρης». Η φιλομάθεια και ο σεβασμός του προς τους πνευματικούς ανθρώπους τον έστρεψαν στην παραγωγή μιας σειράς εξαιρετων ξυλογραφικών πορτραίτων, που διακρίνονται για την ασυναγώνιστη αναπαράσταση των μορφών μεγάλων λογοτεχνών και ποιητών, όπως των Παλαμά, Σικελιανού, Βενέζη, Τερζάκη και άλλων. Παράλληλα, εικονογράφησε περισσότερα από 100 βιβλία (Π.Σ. Δέλτα: *Τρελαντώνης, Μάγκας* και *Στα μυστικά του βάλτου*, Π. Πρεβελάκη: *Η αντίστροφη μέτρηση*, Ηλ. Βενέζη: *Γαλήνη, Το νούμερο 31328* και *Φθινόπωρο στην Ιταλία*, Π. Χάρη: *Μακρινός κόσμος*, Αγγ. Σικελιανού: *Ο Χριστός στη Ρώμη*, Ν. Βρεττάκου: *Χορωδία*, κ.ά.), ολοκληρώνοντας με το μοναδικό εκφραστικό του τρόπο τη συμβολή του στο πολιτιστικό μας γίγνεσθαι. Το 1949 πραγματοποίησε τη λιθογραφική εικονογράφιση του Αλφαβηταρίου του Οργανισμού Εκδόσεων Σχολικών Βιβλίων διαφυλάσσοντας, με τις ζωγραφικές του εικόνες, μνήμες της παιδικής μας αθωότητας. Η καλαισθητή αυτή έκδοση αγαπήθηκε από το ευρύ κοινό και συνέβαλε άμεσα στην εδραίωση της καλλιτεχνικής του φήμης. Την ίδια χρονιά βραβεύτηκε με το πρώτο βραβείο στη Διεθνή Έκθεση του Laeken του Βελγίου, στο Διεθνές Παιδαγωγικό Συμπόσιο. Τότε ήταν μόλις 33 ετών και το έργο του είχε ήδη το πλεονέκτημα της άμεσης αποδοχής.

Ο Γραμματόπουλος ως χάρακτης δούλεψε καινοτομικά δημιουργώντας ένα νέο δρόμο ιδιότυπης απόδοσης της οπτικής πραγματικότητας, ιδιαίτερα στα τοπία του. Εκείνο που πρωταρχικά τον ενδιέφερε ήταν να κατακτήσει μια άλλη εικόνα της Ελλάδος, περισσότερο ποιητική, με έμφαση στη λεπτή χρωματική διατύπωση. Έτσι, από τη σειρά των έγχρωμων ξυλογραφιών, κυρίως σε πλάγιο ξύλο, από το Αιγαίο έως την Ολυμπία και από τους Δελφούς έως την Αττική, παρατηρούμε ότι, μέσω των μεγάλων διαστάσεων, ευρηματικά αξιοποιεί τα λευκά τυπώματα, κερδίζοντας μια απρόσμενη φωταύγεια. Πηγή των πλαστικών του αναζητήσεων ήταν το φως της Ελλάδος παραμένοντας έως το τέλος της ζωής του παθιασμένος στοχαστής της φύσης. Η αρμονία και η αλήθεια διατρέχουν το έργο του, ένα έργο με ατομική ταυτότητα και χαρακτήρα, το οποίο διακρίνεται για την επίμονη ματιά του απέναντι στο μυστήριο του φωτός. Στα τοπία του αντανακλώνται οι αρχές μιας γεωμετρικής πνευματικής διαύγειας και τάξης, ως προς τον χειρισμό του φωτός με τις γραμμικές κατευθύνσεις που εντείνουν την απλότητα και την ηρεμία του χώρου. Ο ορατός κόσμος των αισθήσεων συνυπάρχει με την ακρίβεια του πραγματικού αποφεύγοντας συνειδητά ασάφειες και αόριστους υπαινιγμούς. Ο χρόνος στο έργο του λειτουργεί μέσα από το παρελθόν, μεταπλάθοντας αέναα τις εικόνες του. Βαφτισμένος στις ελληνικές αισθήσεις, οικειοποιήθηκε σε αρκετά του έργα ένα γεωμετρικό λεξιλόγιο, ενδυναμώνοντας με αυτό τη μεταφυσική αίσθηση των τοπίων. Οι γνώριμες δέσμες φωτός που χρησιμοποιεί συνάδουν με τη μεταφυσική τους υπόσταση και πολλαπλασιάζουν τις ερμηνευτικές τους προσεγγίσεις. Η ομορφιά των ιδιοφυών του χαρακτηριστικών οφείλεται στην εκπληκτική του τεχνική και στο μέγιστο της ευκρίνειας των εικόνων του. Αποστασιοποιημένος από τις μεταπολεμικές πολιτικοκοινωνικές συγκρούσεις που μάστιζαν τον τόπο μας, και που με το έργο τους σχολίασαν κριτικά οι Σικελιώτης, Κατράκη, Τάσσοσ και άλλοι, ο ίδιος συνέχιζε να πειραματίζεται ως προς την κατάκτηση νέων τεχνικών στην απόδοση του λυρικού του οράματος, ενός οράματος που συναινεί με το ουσιώδες της ζωής, το όνειρο και τον έρωτα.

Ο Γραμματόπουλος έδωσε όλη τη δύναμη της ψυχής του στην παραστατική προσέγγιση του κόσμου και ως καθηγητής της Α.Σ.Κ.Τ. επί είκοσι έξι συναπτά χρόνια κέρδισε το σεβασμό των μαθητών του Αχιλλέα Δρούγκα, Νέλλας Γκόλαντα, Γιάννη Ψυχοπαίδη, Βασίλη Καζάκου, ο οποίος ήταν και άξιος βοηθός του στην εκτυπωτική διαδικασία των ξυλογραφιών του, Γιάννη Παπαδάκη και Μαίρης Σχοινά μεταξύ των άλλων, τους οποίους μύησε στη χαρακτηριστική. Η τέχνη για τον ίδιο σήμαινε ήθος, μια αταλάντευτη ευθύνη, έναν ατέρμονα διάλογο ανάμεσα στο μύθο και το σήμερα. Έτσι δούλεψε ασταμάτητα με τα πάθη της ύλης των χρωμάτων, το σχήμα, την αίσθηση και το 1974, φιλοτέχνησε το Εθνόσημο της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Ο ζωγραφικός του κόσμος συνομιλεί άμεσα με το χαρακτηριστικό του έργο. Εκείνο που βασανιστικά τον απασχολούσε ήταν να ξεφύγει από την κλασική έκφραση και να δώσει προβάδισμα στην εμπιστοσύνη της όρασης του φυσικού και της φαντασίας. Η δημιουργική του δράση έχεις την αίσθηση ότι ήταν αστείρευτη με έμφαση στο σχέδιο και τη δύναμη της γραμμής, η οποία προβάλλεται αντικλασική και αυτοτελής. Σε όλους τους πίνακες της δεκαετίας του '60 με τις νεκρές φύσεις, τα τοπία και τις προσωπογραφίες, αναδύεται η ιδιότυπη έκφραση του σχεδίου ως διεργασία μιας ευθείας πνευματικής κατεργασίας. Ο Γραμματόπουλος, με τόλμη και ευρηματικότητα, προκαλεί την κοινή οπτική αίσθηση για να αγγίξει τον ήλιο, τη σοφία, το ρυθμό, την αρμονία και το κάλλος. Σε όλη του την πορεία αναζητούσε την ιδανική ζωγραφική και με αυτή ενστερνίστηκε το ελληνικό ιδεώδες, διατρέχοντας σχεδόν όλη την ελληνική επικράτεια σαν να ήταν η γειτονιά του, για να εκφράσει την αίσθηση του κόσμου. Παράλληλα, οι αιθέριες γυναικείες του μορφές, με την προσεκτική και ευαισθητοποιημένη απλοποίηση, αναδύουν ένα δυνατό ερωτικό και τρυφερό ύφος, μια αισθησιακή γλυκύτητα.

Η ζωγραφική και η χαρακτηριστική του, λουσμένη από το μεσογειακό φως, το γαλάζιο του αιθέρα και το ρόχθο του πελάγους αποκαλύπτουν το προσωπικό του αλφάβητο, μια εικονογραφία, η οποία προκαλεί το όνειρο της ποιητικής ενατένισης του πραγματικού, θαρρείς σαν να αντιστρατεύεται το στοχασμό του Ελύτη ότι: «μπροστά σε ένα ωραίο τοπίο δε θα μπορούσα να γράψω τίποτα», φιλοτεχνώντας τις πιο ωραίες εικόνες της Ελλάδας.

Θερμές ευχαριστίες εκφράζω για την πραγματοποίηση της έκθεσης «Κωνσταντίνος Γραμματόπουλος: Ζωγραφική-Χαρακτική», από το 1930 έως το 1988 στον Παναγιώτη Γραμματόπουλο, για τη συνεχή του φροντίδα και την πολύτιμη συμβολή του, στους διακεκριμένους χάρακτες και ζωγράφους, καθηγητές της Α.Σ.Κ.Τ., Μιχάλη Αρφαρά και Γιώργο Μήλιο, για τη συγγραφή των αισθητικών τους δοκιμίων στον παρόντα κατάλογο, στους συλλέκτες Κώστα Σερέζη, Μιχάλη Αρσλάνογλου, στην Εταιρεία των Φίλων του Λαού και στους ακούραστους συναδέλφους μου Μαρίνα Καμπούρογλου και Κάτια Παπασπηλιοπούλου. Επίσης, στον κύριο Βασίλη και την κυρία Μαρίνα Θεοχαράκη, καθώς χάρη στη γενναιοδωρία τους το Ίδρυμα συνεχίζει αυτή τη δύσκολη εποχή για τον τόπο μας το πολιτιστικό του πρόγραμμα, συμβάλλοντας άμεσα στην πνευματική και καλλιτεχνική μας εγρήγορηση. Τέλος, στην πάντα δυναμική Υπουργό Τουρισμού, κ. Όλγα Κεφαλογιάννη για τα τόσα πολλά που προσφέρει στην ανάδειξη του τουρισμού και του πολιτισμού μας.

Τάκης Μαυρωτάς
Διευθυντής Εικαστικού Προγράμματος
Ιδρύματος Εικαστικών Τεχνών και Μουσικής Β. & Μ. Θεοχαράκη